

Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Désiré de Lille, Schrijnwerkersstraat 14 – 20,
Antwerpen (prov. Antwerpen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, januari 2019

Titel

Programma van Maatregelen bij

Archeologienota:

Désiré de Lille,

Schrijnwerkersstraat 14 – 20,

Antwerpen (prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

M2 architecten

Projectcode

2019A176

Plaats en datum

Borgerhout, januari 2019

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 57

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Aanleiding en resultaten van het vooronderzoek	6
4. Vraagstellingen en onderzoeksdoelen	11
5. Motivering, fasering, methodiek en sleuvenplan	12
5.1. Motivering	12
5.2. Fasering	12
5.3. Te hanteren methodiek	12
5.4. Afbakening onderzoekszones	15
6. Gewenste competenties	15
7. Afwijkingen ten opzichte van het Programma van Maatregelen en de Code van Goede Praktijk ...	16
8. Bijzondere voorwaarden	16

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

19-ANT/DES-2019A176

Ligging

Antwerpen, Antwerpen
Schrijnwerkersstraat 14-20

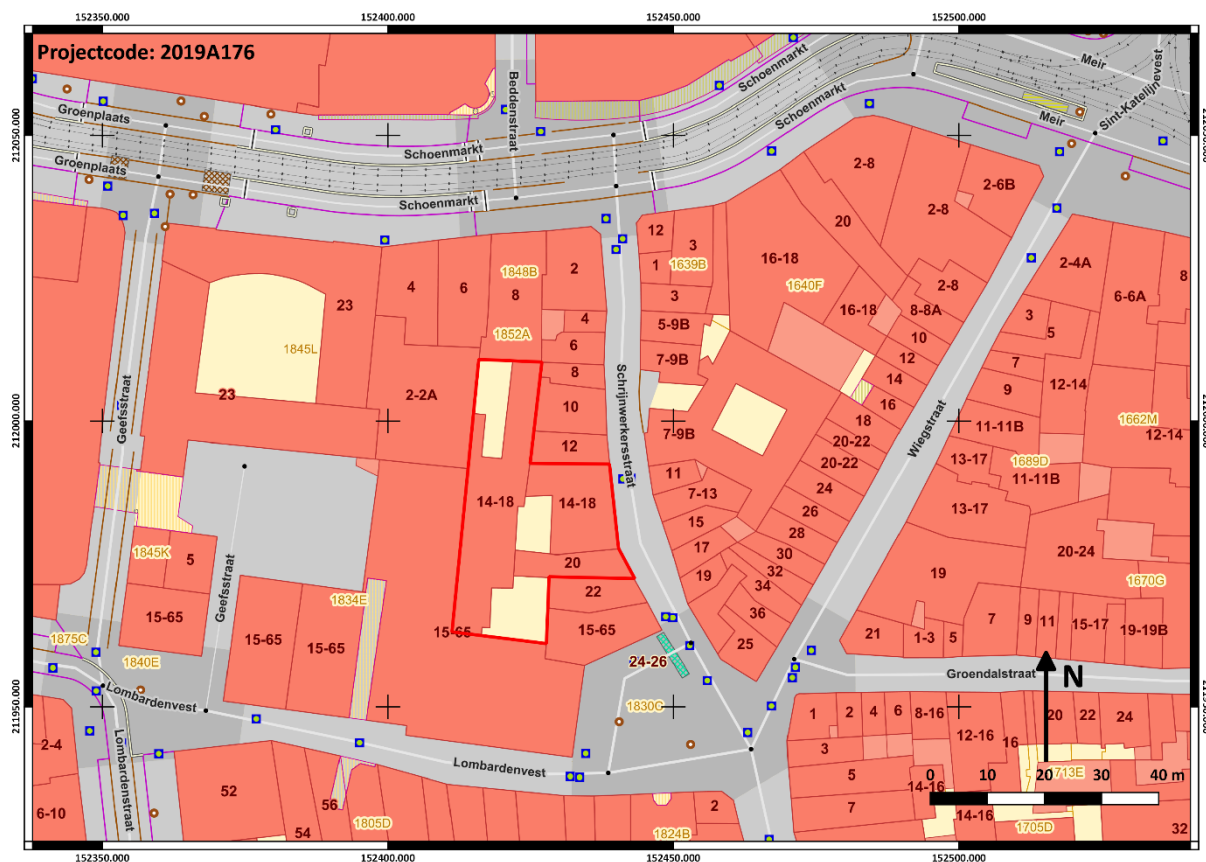
Kadastrale gegevens

Antwerpen: 3^{de} Afdeling
Antwerpen: Sectie C
Perceelnummers:
1862G, 1861A

Bounding Box

X152411,2	Y211963,0
X152427,8	Y211961,1
X152428,8	Y211976,8
X152428,8	Y211976,8
X152440,3	Y211977,7
X152438,9	Y211992,5
X152425,0	Y211992,6
X152426,9	Y212010,4

X152416,0 Y212010,9



Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood

Projectcode

2019A176

Opdrachtgever

M2 architecten

Contactpersoon opdrachtgever

Sander Lembrechts M2Architecten

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research
& Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Termijn

15 januari – 30 januari

Geplande ingreep

Gedeeltelijke sloop bestaande bebouwing en verharding, gedeeltelijke renovatie, aanleggen nutsvoorzieningen en sanitair, aanleg terras en uitbreiding restaurant.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De aanvraag heft betrekking op een perceel groter dan 300 m² met een geplande bodemingreep van meer dan 100m² en is geheel gelegen binnen een archeologische zone opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

Randvoorwaarden

Het terrein is heden volledig bebouwd en of verhard. De sloopvergunning wordt afgeleverd bij de omgevingsvergunning.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Bureauonderzoek, vastgestelde archeologische zone, site met complexe verticale stratigrafie, middeleeuwen, Nieuwe Tijd, prospectie met ingreep in de bodem, uitgesteld Programma van Maatregelen.

2. Inleiding

Vanuit het bureauonderzoek kon geconcludeerd worden dat er zich hoogstwaarschijnlijk archeologische waarden in het gebied bevinden, gezien de ligging in de historische stadskern van Antwerpen. De te verwachten resten dateren vanaf de late volle middeleeuwen, maar ook oudere resten kunnen nog gedeeltelijk bewaard zijn. Tijdens het bureauonderzoek kon vastgesteld worden dat er heden enkele een lokale beperkte verstoring aanwezig is ter hoogte van de kelders. Echter kunnen op een dieper niveau eventueel nog wel oudere resten bewaard zijn. Alhoewel het bureauonderzoek aantoonde dat er binnen het projectgebied reeds zeker vanaf de 16^{de} eeuw bewoning en activiteiten binnen het projectgebied plaatsvonden, kon niet juist worden achterhaald wat de waarde van dit bodemarchief is en hoe groot het kennisverlies zal zijn ten gevolge van de geplande werkzaamheden. Bijkomende vooronderzoek in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem dringt zich met andere woorden op.

Gezien het een site betreft met een complexe stratigrafische opbouw lijkt ons hiervoor de methode van proefsleuven en proefputten de meest aangewezen methode. Geofysisch onderzoek zal allicht extra informatie opleveren omtrent de aanwezigheid van ondergrondse structuren en sporen, maar geeft geen inzicht in de eventuele datering van deze resten waardoor alsnog bijkomende onderzoeken zullen dienen te worden uitgevoerd teneinde de waarde van deze resten te kunnen bepalen.

Dergelijk vooronderzoeken dienen normaliter uitgevoerd te worden in het kader van de archeologienota die toegevoegd moet worden aan de stedenbouwkundige aanvraag. Echter, in dit specifieke geval zijn de terreinen nog niet toegankelijk voor verder onderzoek omwille van de aanwezige bebouwing. De sloopvergunning is gekoppeld aan het afleveren van de stedenbouwkundige vergunning. Het hieronder voorgestelde Programma van Maatregelen betreft dus een uitgesteld traject.

3. Aanleiding en resultaten van het vooronderzoek

Voor de aanleiding tot het vooronderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek: zie hoofdstukken 2 en 3 van de archeologienota.

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan gesteld worden dat Antwerpen reeds vanaf de

metaaltijden bewoond was. Ook uit de Romeinse periode werden verschillende resten aangetroffen op het grondgebied van de stad. Vanaf de middeleeuwen ontwikkelde zich een bruisende stad aan de oevers van de Schelde. De binnenstad van Antwerpen werd dan ook aangeduid als archeologische zone.

Het projectgebied zelf bevindt zich aan de rand van de eerste stadsuitbreiding (begin 13^{de} eeuw) binnen de omwalling. Of het projectgebied in deze periode reeds bebouwd was, kon niet worden achterhaald. Op basis van historische en archeologische gegevens uit de directe omgeving van het projectgebied blijkt dat zeker vanaf de 14^{de} eeuw bebouwing en bewoning aanwezig was binnen het bestudeerde bouwblok. Bovendien werden in een straal van minder dan 250 meter rond het projectgebied op verschillende plaatsen de resten vermeld van middeleeuwse en zelfs plaatselijk bewaarde Romeinse lagen, sporen en losse vondsten. Bij de losse vondsten bevinden zich eveneens enkele vroeg 20^{ste} eeuwse resten uit de metaaltijden.

Dat er binnen het projectgebied in de 16^{de} eeuw reeds bebouwing aanwezig was, kon worden achterhaald op basis van enkele niet gegeorefereerde kaarten en aan de hand van historische bronnen. In de 16^{de} eeuw bestond de bebouwing binnen het perceel uit bewoning langs de straatzijde met hierachter allicht een open koer. Mogelijk bevond zich eveneens bebouwing langs de Lombardenvest die zich als open gracht manifesteerde aan de zuidzijde van het projectgebied. In het westen grensde het projectgebied aan het vroegere Bisschoppelijk Paleis en ten noorden bevond zich de kapel behorend tot het godshuis. Of de huidige huisjes die tot in de 19^{de} eeuw deel uitmaakten van het godshuis en zich binnen het projectgebied bevinden in deze periode reeds waren gerealiseerd kon niet worden achterhaald.

De huidige bebouwing binnen het projectgebied is grotendeels opgenomen op de inventaris van het bouwkundig erfgoed en kan in drie delen worden opgesplitst. In de eerste plaats zijn er de hierboven vermelde huisjes behorend tot het vroegere godshuis. De huidige toestand gaat terug op het einde van de 19^{de} eeuw toen de huisjes voorzien werden van een extra verdieping. Een gedeelte is dus allicht ouder. Op het Primitief Kadaster uit de periode 1830-1835 staat op dezelfde plaats reeds bebouwing aangeduid. De kans bestaat dat de huisjes dus minstens teruggaan tot de vroege 19^{de} eeuw en mogelijk zelfs tot in de 18^{de} eeuw. Of er zich eerder op dezelfde plaats eveneens woningen bevonden is niet duidelijk maar aannemelijk.

In de tweede plaats is er de woning gelegen op de Schrijnwerkersstraat 14. Deze gaat terug tot het einde van de 19^{de} eeuw (min of meer) in zijn huidige staat. Het gebouw is gedeeltelijk voorzien van een kelder. Of deze gelijktijdig is of een oudere fase vertegenwoordigd is niet geweten. De woning incorporeerde op het einde van de 19^{de} eeuw de toegang tot de achtergelegen woningen van het godshuis.

Het derde deel van de bebouwing betreft de woningen Schrijnwerkersstraat 16-20. De drie woningen hebben zijn nagenoeg volledig onderkelderd en hebben de structuur van een diephuis. Hierbij hebben de woningen op nummer 16 en 18 duidelijk een oudere kern die in het geval van nummer 16 zelfs teruggaat tot de eerste helft van de 17^{de} eeuw.

Op basis van de verschillende bestudeerde bronnen kunnen we stellen dat het hele bouwblok inclusief het projectgebied een hoog archeologisch potentieel bezit ondanks de aanwezige kelderruimtes op verschillende plaatsen binnen het projectgebied. Meer bepaald verwachten we resten vanaf de late middeleeuwen die een zicht kunnen werpen op de ontwikkeling van de bewoning binnen de net opgerichte eerste stadsuitbreiding en de periode voorafgaandelijk aan het optrekken van deze stadswallen. De nabijheid van de stadsgracht, de ouderdom van een deel van de bestaande bebouwing, de op historische kaarten aanwezige open ruimte en de beperkte hedendaagse verstoringsgraad maken dat het projectgebied een hoog potentieel heeft op het aantreffen van archeologische resten met een mogelijk grote kenniswinst. Tevens kan niet worden uitgesloten dat er zich binnen het projectgebied sporen bevinden die in verband staan met de proto-historische en Romeinse activiteiten binnen de stad.

De impact van de geplande werkzaamheden is van dien aard dat binnen een deel van het projectgebied een groot deel van het aanwezige bodemarchief wordt bedreigd. Omdat heden niets gekend is omtrent de diepte van eventuele aanwezige archeologische niveaus noch omtrent de dikte van het archeologische pakket en de diepte van de onverstoorde moederbodem (C-horizont) dringen zich bijkomende onderzoeken op in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem. Op die manier kan een betere inschatting gemaakt worden van de totale impact van de gelande werken en kan een adequaat Programma van Maatregelen worden gegenereerd aan de hand van de verkregen resultaten. Gezien het projectgebied heden nog in gebruik is en bovendien volledig bebouwd en of verhard is, kunnen op dit moment geen bijkomende onderzoeken worden uitgevoerd en zal een uitgesteld Programma van Maatregelen worden toegevoegd voor het uitvoeren van een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven en/of proefputten.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het gebied waar de stad Antwerpen zich ontwikkelde, bevindt zich nabij de samenloop van de rivieren Schelde en Schijn. Hoewel beide rivieren doorheen de tijd wijzigingen ondergingen, speelt vooral de Schelde een cruciale rol in de stadsontwikkeling. Bodemkundig kenmerkt het grondgebied van de stad Antwerpen zich door het voorkomen van diverse bodemtypes, met natte alluviale gronden (Scheldeboorden en -vallei), natte tot droge (soms lemige) zandgronden (al dan niet met het voorkomen van klei) en polders. Hieronder schuilen pleistocene afzettingen. Op vele plaatsen, niet alleen in de bebouwde kernen maar ook in grote delen van de haven en op de linkeroever, is de

oorspronkelijke bodemopbouw gewijzigd onder impuls van verstedelijking en industrialisering. In de historische binnenstad vertoont de bodemopbouw eveneens grote verschillen: hoe dichter bij de oude stadskern, hoe omvangrijker en complexer. In en rond de burchtzone bijvoorbeeld reiken de archeologische lagen tot vier meter onder het huidige straatniveau, zelfs na grote saneringswerken in de 19^{de} en 20^{ste} eeuw, waarbij veelal laat- en postmiddeleeuwse strata verdwenen. Het grondgebied van de stad Antwerpen situeert zich op beide oevers van de Schelde. De rechteroever van de Schelde, waar om historische redenen de stad zich grotendeels ontwikkelde, kreeg pas tegen het einde van de 19^{de} eeuw een meer rechtlijnig verloop met het rechte trekken van de kaaïen. Het oorspronkelijk onregelmatige verloop kende verschillende uitsprongen, waarvan de Werf ten noorden van het Steen en een uitsprong ter hoogte van de Sint-Michielsabdij de belangrijkste zijn. Dit waren wellicht natuurlijke aanlegplaatsen.¹ Het projectgebied wordt in het begin van de 13^{de} eeuw opgenomen binnen de stadsomwalling.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Het projectgebied is gelegen binnen de archeologische zone van de stad Antwerpen. In de directe omgeving van het projectgebied werden archeologische resten aangetroffen uit de pre-stedelijke periode van de stad, te verstaan uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Alhoewel het niet steeds om betrouwbare bronnen gaat, bestaat de kans op de aanwezigheid van sporen uit de betreffende periodes binnen het projectgebied.

Het projectgebied grenst in het westen aan het vroegere Bisschoppelijk Paleis. Hier werden in de jaren '90 van de 20^{ste} eeuw opgravingen uitgevoerd onder de bestaande kelders. De opgravingen leverde verschillende afval- en beerputten op uit de nieuwe tijd meer bracht eveneens resten aan het licht van laatmiddeleeuws muurwerk. Het muurwerk kon op basis van het baksteenformaat in de late middeleeuwen worden gedateerd.

In het noorden grenst het projectgebied aan de Schoenmakerskapel van het godshuis waarvan zich enkele woningen binnen het projectgebied bevinden. Het godshuis werd reeds in de 14^{de} eeuw gesticht.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de geraadpleegde bronnen kan besloten worden dat het projectgebied zich binnen de eerste stadsuitbreiding (begin 13^{de} eeuw) bevindt. In de omgeving van het projectgebied, binnen

¹ VOET L., ASAERT G., SOLY H., VERHULST A., DE NAVE F & VAN ROEY J. 1978: De Stad Antwerpen van de Romeinse Tijd tot de 17de eeuw. Topografische studie rond het plan van Vergilius Bononiensies 1565 , Historische Uitgaven Pro Civitate 4.7, Brussel, 41-58.

hetzelfde bouwblok, werden reeds laatmiddeleeuwse resten aangetroffen bij archeologisch onderzoek en het godshuis werd reeds vermeld in de 14^{de} eeuw. Zeker in de 16^{de} eeuw is volgens cartografische bronnen de aanwezigheid van bebouwing in de zin van woningen al dan niet met achterhuis aangetoond binnen het projectgebied. De bronnen tonen aan dat een deel van de huidige bebouwing teruggaat tot de eerste helft van de 17^{de} eeuws.

De nabijheid van de vroeg 13^{de} eeuwse gracht aan de zuidzijde van het terrein verhoogt de kans op de aanwezigheid van middeleeuwse resten veroorzaakt door ambachtelijke activiteiten. De aanwezigheid van water en de ligging aan de stadsrand maken het terrein hiervoor zeker geschikt. De aanwezigheid van een binnenkoer en het feit dat er zich geen grootschalige verstoringen voordeden binnen het projectgebied (uitgezonderd de aanwezige kelders die mogelijk zelf reeds een zekere ouderdom hebben) verhoogd de kans op de aanwezigheid van intacte archeologisch waardevolle vindplaatsen.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De werken hebben een negatieve impact op het al dan niet aanwezige bodemarchief. Ter hoogte van de nieuw geplande kelderuitbreiding zal het bodemarchief tot een diepte van 3,15 meter worden verstoord (oppervlakte plusminus 175 m²). Ter hoogte van de geplande septische en hemelwaterput zal het bodemarchief verstoord worden tot een diepte van ruim 2 meter (oppervlakte plusminus 25 m²). Ter hoogte van de waterinfiltratiekragen zal het bodemarchief verstoord worden tot een diepte van plusminus 1,5 meter (oppervlakte plusminus 10 m²). Elders beperkt de diepte zich tot de onderzijde van de voorziene verharding en het verwijderen van de aanwezige verhardingen en constructies met een lokale verdieping ter hoogte van de geplande funderingen en rioleringen (oppervlakte plusminus 365 m²). De oppervlakte van het projectgebied bedraagt plusminus 900 m², waarvan plusminus 260 m² wordt ingenomen door historische kelders. De totale oppervlakte waar bodemingrepen zijn gepland bedraagt plusminus 575 m².

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Het huidige bronnenmateriaal levert genoeg informatie op omtrent het archeologische potentieel van het projectgebied enerzijds, maar levert niet genoeg informatie op omtrent de effectieve impact en het aan de geplande werken gekoppelde kennisverlies aan archeologische gegevens anderzijds. Het is namelijk op dit ogenblik niet duidelijk of er ook waardevol archeologisch erfgoed met een groot potentieel op kennisvermeerdering zal worden verstoord tijdens de geplande werkzaamheden aangezien geen gegevens gekend zijn omtrent de diepte waarop deze resten zich bevinden noch omtrent de aard van eventueel aanwezige archeologische resten. Daarom raden we aan bijkomende vooronderzoeken te laten uitvoeren in de vorm van een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven en/of proefputten. Gezien het projectgebied heden nog in gebruik is en volledig

verhard en of bebouwd, zal de prospectie met ingreep in de bodem pas kunnen worden uitgevoerd na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning. Daarom wordt een uitgesteld Programma van Maatregelen opgesteld.

4. Vraagstellingen en onderzoeksdoelen

Op basis van het niet-destructief uitgevoerde vooronderzoek (bureauonderzoek) kan niet worden bepaald of er zich eventuele archeologische sites met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering binnen het projectgebied bevinden. Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is het aanwezige bodemarchief te evalueren en na te gaan wat de locatie, bewaringstoestand en kennisvermeerderingspotentieel van het eventueel aanwezige archeologische erfgoed is. Daarom dienen tijdens de prospectie met ingreep in de bodem de volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden.

Indien uit het vooronderzoek blijkt dat er zich archeologisch erfgoed met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering binnen het projectgebied bevindt, zal bekeken worden of er mogelijkheid is tot behoud in situ. Indien dit niet realiseerbaar is, zullen uit het vooronderzoek aanbevelingen vloeien voor vervolgonderzoek.

- Zijn er archeologische resten aanwezig? Zo ja, wat is het potentieel op kennisvermeerdering?
- Behoren de resten tot één of meerdere periodes? Wat is hun onderlinge ruimtelijke en chronologische verband?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?
- Bevinden de archeologische resten zich op één niveau of is er sprake van een stratigrafische opbouw binnen het projectgebied? Zo ja, wat is de datering van de verschillende aangetroffen strata en hoeveel archeologische niveaus kunnen worden onderscheiden?
- Zijn er resten aanwezig die in verband staan met de nabijheid van de Lombardenvest?
- Zijn er sporen van ambachtelijke of vroeg-industriële activiteiten? Zo ja, waaruit bestaan deze en wat is hun eventuele functie?
- Kunnen de aangetroffen resten in verband gebracht worden met de historische bebouwing binnen het projectgebied?
- Met welke bijkomende natuurwetenschappelijke onderzoeken dient bij een eventueel vervolgonderzoek rekening te worden gehouden om het kennispotentieel van het eventueel aanwezige archeologische erfgoed ten volle te benutten?
- Wat is het potentieel tot kennisvermeerdering van de aangetroffen resten en kunnen deze

ons iets leren omtrent de aard van het overige eventueel aanwezige archeologische bodemarchief binnen het projectgebied?

- Wat is de impact van de geplande werken en is een behoud in situ van het aanwezige bodemarchief mogelijk?
- Zijn er nog oudere vloer- en/of loopniveaus bewaard onder de huidige verhardingen?
- Op welke diepte situeert zich de onaangeroerde moederbodem (C-horizont)?

5. Motivering, fasering, methodiek en sleuvenplan

5.1. Motivering

Om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van eventuele archeologische resten is verder vooronderzoek noodzakelijk. Omtrent de motivering voor het uitvoeren van dit vooronderzoek verwijzen we naar deel 1 van de archeologienota en de hierboven beschreven argumentatie.

Hieronder wordt de te hanteren techniek en uitvoeringswijze beschreven.

5.2. Fasering

Het Programma van Maatregelen kan uitgevoerd worden na het verwijderen van de aanwezige constructies tot op maaiveldniveau. De aanwezige vloeren en verhardingen dienen bewaard te blijven en worden verwijderd onder archeologische begeleiding ter hoogte van de voorziene proefputten.

De inplanning van de uitvoering van de prospectie met ingreep in de bodem in het bouwproces dient te gebeuren in nauw overleg met de aannemer en uitvoerder van de werkzaamheden en is zodanig dat zowel de planning van de werkzaamheden als het uitvoeren van de prospectie in optimale omstandigheden kunnen verlopen. Het uitvoeren van de prospectie met ingreep in de bodem dient wel plaats te vinden voor het uitvoeren van ingrepen in de bodem. Eventuele bovengrondse werkzaamheden kunnen wel reeds worden uitgevoerd door de bouwheer.

5.3. Te hanteren methodiek

Het volledige onderzoek dient te worden uitgevoerd volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk tenzij anders vermeld in de beschreven methodiek.

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem worden twee proefputten onderzocht. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kon bepaald worden dat het projectgebied zich in een zone bevindt met langdurige en hoge densiteit aan bewoning met allicht het ontstaan van een complexe stratigrafie tot gevolg. Dit betekent dat de archeologische resten op verschillende niveaus en tot een aanzienlijke diepte aanwezig kunnen zijn. De prospectie met ingreep in de bodem dient echter niet dieper te reiken dan de geplande verstoring. Indien er zich op een dieper niveau nog resten bevinden dienen deze enkel te worden onderzocht indien een behoud in situ niet mogelijk of wenselijk is.

Het projectgebied heeft een oppervlakte van plusminus 900 m². De bodemingrepen hebben betrekking op plusminus 575 m². Dit betekent dat er minstens 57,5 m² door middel van proefsleuven dient te worden onderzocht (10%) een bijkomende oppervlakte van plusminus 14,5 m² (2,5%) zou door middel van extra kijkvensters moeten worden gerealiseerd.

Gezien de verwachte diepte van het archeologisch archief en de geplande verstoringsdiepte zullen geen kijkvensters worden gerealiseerd maar worden in plaats daarvan twee proefsleuven gerealiseerd met een breedte van 4 meter en een lengte van 9 meter op maaiveldhoogte. Zo wordt een oppervlakte van 72 m² onderzocht ter hoogte van het bestaande maaiveld (te rekenen vanaf onderzijde verwijderde verhardingen). De proefputten worden over de volledige oppervlakte onderzocht tot een diepte van 1,20 meter vanaf de onderzijde van de verwijderde verhardingen, tenzij de maximaal geplande verstoringsdiepte zich op een hoger niveau bevindt. Nadien worden de proefputten centraal verdiept tot een diepte van 2,40 meter, tenzij de maximaal geplande verstoringsdiepte zich op een hoger niveau bevindt.

Indien blijkt dat de natuurlijke ondergrond zich dieper bevindt dan de maximaal uit te graven of op verantwoorde te bereiken diepte, dient via manuele boringen nagegaan te worden op welke diepte de onderzijde van het archeologische bodemarchief zich bevindt. Indien de natuurlijke bodem op een hoger niveau wordt bereikt, dient de desbetreffende zone niet dieper te worden onderzocht. De proefput dient niet volledig te worden uitgegraven en geregistreerd tot op de natuurlijke bodem, indien aanwezig, maar dit kan eveneens gebeuren door middel van plaatselijk in de sleuf uitgediepte profielputten, deze dienen dan wel over de volledige breedte van het vlak te worden aangelegd in zones waar zich geen belangrijke archeologische resten bevinden. Indien dit niet mogelijk blijkt, dienen de aanwezige resten eerst te worden geregistreerd alvorens de profielput te realiseren.

Aanwezige structuren worden enkel verwijderd indien noodzakelijk voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen of indien blijkt dat ze archeologisch slechts een klein potentieel tot kennisvermeerdering bezitten.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van het vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol is bereikt. Na het uitgevoerde vooronderzoek wordt een nota opgesteld. Indien uit de prospectie met ingreep in de bodem blijkt dat zich binnen het projectgebied archeologisch erfgoed bevindt met een hoog potentieel

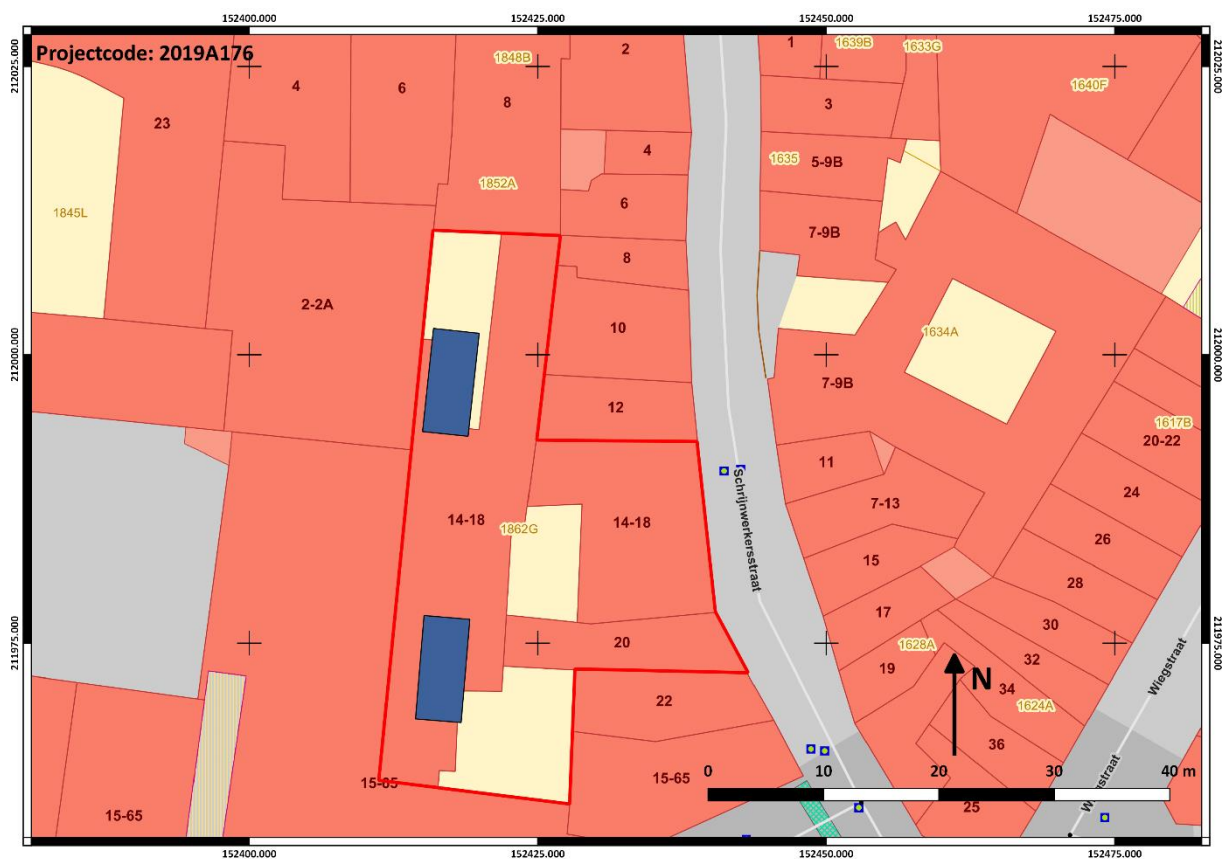
tot kennisvermeerdering zal in de nota een Programma van Maatregelen worden opgenomen voor het uitvoeren van een vervolgonderzoek. Dit vervolgonderzoek kan bestaan uit de verdere uitwerking van de resultaten van het vooronderzoek of uit een archeologische opgraving (behoud ex situ) indien in situ behoud niet mogelijk blijkt te zijn.

Indien tijdens de prospectie met ingreep in de bodem resten worden aangetroffen die door middel van verdere natuurwetenschappelijke onderzoeken een antwoord kunnen bieden op de vooropgestelde onderzoeksvragen of die een groot potentieel tot kennisvermeerdering hebben, dienen deze resten volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk te worden bemonsterd.

Bij het uitvoeren van de prospectie met ingreep in de bodem dient extra aandacht besteed te worden aan de verschillende aanwezige archeologische niveaus teneinde een inzicht te verkrijgen in de stratigrafische opbouw van het projectgebied. Indien nodig worden verschillende opgravingsvlakken aangelegd en geregistreerd. Alle relevante profielen dienen te worden geregistreerd.

Tijdens het uitvoeren van de prospectie met ingreep in de bodem dient rekening gehouden te worden met de stand van het grondwater en wateroverlast door gecapteerd oppervlaktewater. Oppervlaktewater dient verwijderd te worden door middel van pompelampen. Indien de archeologische resten zich onder het grondwaterniveau bevinden, dienen de nodige maatregelen genomen te worden om het grondwaterpeil plaatselijk te verlagen.

5.4. Afbakening onderzoekszones



Figuur 2: Positie proefsleuven

Het vooropgestelde sleuvenplan is indicatief. Sleuven mogen verplaatst worden indien blijkt dat er zich bovengrondse of ondergrondse obstakels bevinden. Ook mag een sleuf verplaatst worden indien blijkt dat de ondergrond ter plaatse toch volledig verstoord blijkt te zijn.

6. Gewenste competenties

- In het kader van de prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven dient het team te bestaan uit minstens twee archeologen die permanent op het terrein aanwezig zijn. De veldwerkleider dient te beschikken over 240 dagen veldwerkervaring met het onderzoek van sites met complexe stratigrafie waarvan 5 prospecties met ingreep in de bodem of sleuvenonderzoeken in lijntrajecten in stedelijke context. De tweede archeoloog dient te beschikken over minstens 240 dagen veldwerkervaring waarvan minstens 25 dagen met het onderzoek van sites met complexe stratigrafie. De veldwerkleider heeft de nodige kennis met betrekking tot materiaalkennis uit de periode middeleeuwen – Nieuw Tijden.
- Indien geen van beide archeologen beschikt over voldoende materiaalkennis dient bij het opstellen van het rapport de hulp ingeroepen te worden van een specialist inzake materiaal uit de desbetreffende periode.

7. Afwijkingen ten opzichte van het Programma van Maatregelen en de Code van Goede Praktijk

De beschreven onderzoeksmethodes dienen te worden uitgevoerd volgens de bepalingen vooropgesteld in de Code van Goede Praktijk. Er worden geen afwijkende maatregelen voorzien. Indien echter tijdens het veldwerk blijkt dat er toch dient te worden afgeweken van de bepalingen, dan dienen deze verantwoord te worden in het rapport, afwijkingen van de Code kunnen volgens de Code zelf indien ze verantwoord worden. Hierbij dient vermeld te worden dat het beantwoorden van de onderzoeksvragen primeert op het strikt naleven van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk. Indien tijdens de prospectie met ingreep in de bodem of het archeologisch onderzoek de vooropgestelde onderzoeksvragen niet kunnen worden beantwoord omwille van de hoge grondwaterstand, dienen de werken opgeschort te worden tot de nodige maatregelen werden getroffen om het onderzoek alsnog onder optimale omstandigheden te kunnen laten uitvoeren teneinde een afdoende antwoord te kunnen formuleren op de geformuleerde onderzoeksvragen.

8. Bijzondere voorwaarden

De prospectie met ingreep in de bodem dient niet te worden uitgevoerd indien de geplande bodemingrepen niet worden uitgevoerd.

Alle ondergrondse sloopwerken en het verwijderen van verhardingen op volle grond worden uitgevoerd onder toezicht van een archeoloog.